

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
FACULTATEA DE PSIHLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
ȘCOALA DOCTORALĂ DE PSIHLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

TEZĂ DE DOCTORAT

REZUMAT

Coordonator științific,
Prof. univ. dr. HOLMAN Andrei Corneliu

Autor,
TANASĂ (căs. LIȘMAN) Carmen Gabriela

Iași, 2023

**UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
ȘCOALA DOCTORALĂ DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI**

FACTORI PSIHO-MORALI AI (IN)FIDELITĂȚII MARITALE

Coordonator științific,
Prof. univ. dr. HOLMAN Andrei Corneliu

Autor,
TANASĂ (căs. LIȘMAN) Carmen Gabriela

Iași, 2023

I. Motivația cercetării prezente

Infidelitatea reprezintă un factor important ce afectează stabilitatea unei relații maritale, având repercursiuni negative profunde și scoțând la suprafață multă durere, incertitudine și pierderea încrederii (Fife et al., 2008). Ea reprezintă încălcarea, sub multiple forme, a angajamentului de exclusivitate emoțională și/sau fizică, pe care cei doi parteneri ai unei relații și l-au asumat în mod explicit sau implicit unul față de celălalt (Kampowski, 2015; Snyder et al. 2007). Prevalența sa este considerabilă în rândul persoanelor căsătorite. Se estimează că peste 30% până la 60% dintre bărbați și 20% până la 50% dintre femei se angajează în cel puțin o relație extraconjugală (Vangelisti & Gerstenberger, 2004). Partenerii care păstrează angajamentul de exclusivitate experimentează o serie de suferințe psihologice în urma infidelității, inclusiv depresie, anxietate, scăderea stimei de sine (Bird et al., 2007). Unele cercetări au relevat faptul că acest comportament poate să conducă inclusiv la abuz sexual și fizic (Conroy, 2014; Stieglitz et al., 2012), iar în anumite contexte sociale infidelitatea s-a asociat cu deprivarea soțiilor și copiilor de resursele necesare (Conroy et al., 2018). De asemenea, copiii expuși la infidelitatea parentală reacționează prin stres și sunt afectați într-un mod similar ca și în cazul divorțului (Duncombe & Marsden, 2004), iar alte studii au indicat asocierea dintre infidelitatea părinților și probabilitatea implicării în comportamentul infidel a copiilor deveniți adulți (Havlicek et al., 2011; Weiser & Weigel, 2017).

Mai trebuie subliniat că infidelitatea este una dintre cauzele cele mai frecvent citate pentru divorț (Apostolou et al., 2019; DeMaris, 2013) și un motiv frecvent pentru care cuplurile caută terapie (Josephs, 2018; Leeker & Carlozzi, 2014) constituind, în același timp, o problemă foarte delicată de abordat de către specialiști. Prevalența foarte ridicată a fenomenului este, însă, în contradicție cu atitudinile de obicei negative ale oamenilor față de acesta (van Hooff, 2017), iar pe alocuri comportamentul este descris ca fiind imoral (Brake, 2013; Greeley, 1994).

Cercetarea factorilor care stau în spatele predictorilor studiați cel mai frecvent este una din motivațiile acestui proiect. Lucrarea de față și-a propus să analizeze mecanismele psihologice ce justifică infidelitatea în relațiile maritale, concomitent cu fundamentarea morală a opusului acesteia – fidelitatea. Dincolo de normele externe care sancționează comportamentul infidel, există rațiuni care funcționează ca o motivație intrinsecă puternică ce poate împiedica o persoană să comită infidelitate, în pofida dorințelor sau a tentațiilor. În aceeași măsură, indiferent de consecințele și atitudinile predominant negative, cei care se

angajează în astfel de comportamente, reușesc să și le justifice prin diverse mecanisme. Ambele tipuri de rațiuni au constituit argumentele cercetării de față. Căsătoria este un anumit tip de relație socială, iar promisiunile celor doi parteneri, sub formă de contract legal, religios sau de orice altă natură, ne-au îndemnat să privim conceptul prin prisma psihologiei morale, ca parte a psihologiei relațiilor sociale. Abordările din această lucrare țin cont de modelele teoretice care reglementează astfel de relații, dar ne-am propus să aruncăm privirea și mai departe și să înțelegem infidelitatea ca decizie morală, în care mecanisme psihologice, afective și raționale se îmbină.

Lucrarea are în vedere studierea infidelității prin prisma fundamentelor, principiilor morale și a identității morale, dar și a mecanismelor cognitive folosite în decizia morală. Am fost interesați cu precădere de procesele cognitive de raționalizare morală, propunându-ne să evidențiem care dintre acestea sunt mai frecvente și dacă ele au un rol mediator între factorii frecvent asociați cu infidelitatea și predispoziția spre infidelitate. În paralel, am căutat să analizăm fundamentele morale ce stau la baza fidelității și legătura lor cu valori morale universale, cu emoțiile morale și strategiile de reglare emoțională. Ne-am dorit să lărgim imaginea prin care este studiat comportamentul, depășind factorii de personalitate, demografici, de relaționare sau contextuali. Dincolo de obiectivele specifice, am încercat să surprindem ponderea argumentelor etice în decizia morală pe această temă și să înțelegem dacă nu cumva alegerea dintre fidelitate și infidelitate este mai degrabă o dilemă morală, și nu una sexuală sau emoțională.

II. Structura tezei: capitole principale

Teza este organizată în jurul a cinci capitole majore. Primul este dedicat fundamentării teoretice a infidelității și a felului în care este definit și explicat conceptul în studiile existente până în prezent. În acest prim capitol detaliem cadrele teoretice care au oferit cele mai ample justificări pentru apariția comportamentului infidel: *perspectiva evoluționistă* (Buss & Schmitt, 1993) și *Modelul Investirii* (Rusbult, 1980).

Al doilea capitol este dedicat factorilor frecvent asociați cu comportamentul infidel, aceștia grupându-se în trei categorii distincte: factori *individuali* (variabile socio-demografice, informații despre sexualitate – orientarea socio-sexuală, atitudini, infidelitatea

parentală, factori de personalitate, stil de atașament) *relaționali* (satisfacție relațională, satisfacție sexuală) și *contextuali* (religia, viața socială, ocupația, distanța fizică, călătoriile).

Al treilea capitol abordează perspectivele morale asupra infidelității, respectiv noile cadre teoretice propuse spre analiză asupra infidelității și ale opusului acesteia. Astfel, aducem în atenție în primul rând conceptul de *identitate morală*, având în componența sa sinele moral și integritatea morală. Aceasta este descrisă ca fiind un mecanism de autoreglare care motivează acțiunile morale (Blasi, 1983; Aquino & Reed, 2002), în componența căreia intră reguli, scheme, standarde care vor avea o influență asupra comportamentului (Miller & Schlenker, 2011). Identitatea morală se referă la felul în care un individ gândește despre sine, ”o auto-concepție organizată în jurul trăsăturilor morale specifice” (Aquino & Reed, 2002), un anume fel de identitate de sine. Persoanele care acordă importanță identității morale vor accesa mai frecvent concepte morale atunci când se descriu pe sine (Lapsley & Lasky, 2001), se vor angaja în comportamente pro-sociale (Aquino & Reed, 2002; Schlenker, 2008) și le vor respinge pe cele lipsite de etică, cum sunt înșelatul, mințitul, furtul sau infidelitatea (Schlenker, 2008).

Un alt concept abordat aici este cel al *raționalizării morale* a comportamentului condamnabil prin diverse mecanisme cognitive, descrise de Teoria social-cognitivă (Bandura, 1986, 1999). Sinele moral nu garantează neapărat un comportament etic. Integritatea presupune un efort considerabil în a acționa în conformitate cu normelor morale integrate în structura personalității, adesea în detrimentul scopurilor imediate. A te purta integru poate fi costisitor. Dilemele generate de conflictele dintre respectarea valorilor proprii și tentațiile care aduc beneficii imediate (ca de pildă, infidelitatea) pot fi rezolvate prin mecanismele de raționalizare morală ce vor îngădui persoanelor cu un sine moral să comită acte lipsite de etică. Acestea au rolul de a dezactiva procesele de auto-reglare care, de regulă, inhibă astfel de comportamente. Ele sunt: justificarea morală, etichetarea eufemistică, comparația avantajoasă, deplasarea sau difuzarea responsabilității, ignorarea sau minimizarea consecințelor, dezumanizarea sau atribuirea vinei.

În continuare prezentăm Teoria Fundamentelor Morale (Haidt & Joseph, 2004; Haidt & Graham, 2007; Graham et al., 2013) care presupune existența a cinci principii universale, importante pentru reglarea morală, dincolo de cultură și alte influențe, care au avut de-a lungul timpurilor cel mai mare impact asupra oamenilor: *a nu răni/ a nu face rău (harm)*, *corectitudine/reciprocitate (fairness)*, *loialitate față de grup (ingroup)*, *respect față de*

autoritate (authority), puritate/sanctitate (purity). Într-un studiu asupra unei conduite imorale specifice, cum este comportamentul infidelității, am considerat extrem de util să stabilim o fundamentare morală a acțiunii sau intenției subiecților în sensul opus acestuia și să înțelegem cu precădere atitudinile față de fidelitate în relația maritală.

Moralitatea fundamentată pe autoritatea divină (Teoria Poruncii Divine – Sinnott-Armstrong, 2009) aduce alte elemente clarificatoare în studiul asupra infidelității vs. fidelității în relația maritală, iar concepțiile teoretice sunt prezentate în paralel cu caracteristicile pe care le are căsătoria creștină. Conform teoriei, există credința că regulile morale obțin valoare de adevăr absolut și forță normativă în virtutea faptului că provin de la Dumnezeu sau de la o ființă supremă. Religia a fost considerată mult timp ca fiind fundamentul principal pentru moralitate. Diversele religii subliniază adesea nevoia de respect și responsabilitate, fie că este paternă, fie față de o autoritate, fie față de partenerul marital. Ierarhia îi motivează pe urmași să asculte, să respecte și să laude pe zei, spirite sau strămoși. Dacă aceste ființe supranaturale interzic minciuna, furtul sau adulterul, astfel de acțiuni constituie, cât se poate de evident, încălcări morale, deoarece sunt acte de neascultare împotriva voinței acestor ființe (de exemplu, Vechiul Testament). Unitatea îi motivează pe adeptii unor religii să se îndrepte continuu spre această ființă supremă (Dumnezeu) și să devină una cu Ea (de exemplu, Noul Testament). Tabuurile religioase sunt deseori direct sau indirect preocupate de protejarea relațiilor sociale cu ceilalți din comunitate (dorința pentru unitate, ierarhie, loialitate și corectitudine).

Înțelegerea funcționării judecății și deciziei morale este importantă în contextul studierii unui comportament identificat ca fiind unul imoral, precum infidelitatea, care de cele mai multe ori a atras de-a lungul timpului dezaprobarea și respingerea. Cercetarea de față și-a propus asocierea comportamentului cu diverse concepte morale, dar, totodată, și-a dorit să surprindă emoțiile asociate cu infidelitatea. În acest sens, capitolul dedicat perspectivelor morale prezintă și *modelul social-intuiționist* (Haidt, 2001) care descrie judecata morală ca fiind cauzată de intuițiile morale rapide, care ulterior sunt urmate de raționamentul moral. Dacă afectele sunt cele care produc judecata inițială, atunci am considerat că este necesar a urmări ce emoții morale se asociază cu infidelitatea, pentru a putea astfel înțelege predominanța atitudinilor negative asupra comportamentului, în condițiile în care cei implicați oferă o serie de argumente și rațiuni pentru propria conduită.

În finalul celui de-al treilea capitol lucrarea abordează *emoțiile morale* și rolul lor important în formarea și menținerea unei conduite etice, în scopul unei perspective mai clarificatoare asupra discrepanței dintre prevalența crescută a infidelității și atitudinile negative față de comportament. Evaluările cognitive, felul în care persoanele redau înțelesuri și semnificații mediului social pe care îl experimentează, sunt declanșate și persistă prin intermediul emoțiilor pe care le resimt. Această legătură emoții-evaluare cognitivă definește felul în care o emoție specifică va declanșa un anumit tip de judecată socială, generând ulterior preocupări semantice specifice în funcție de evaluarea emoțională (Horberg et al., 2011).

Deoarece emoțiile morale au un rol crucial în formarea judecăților morale, am considerat important să analizăm și relația dintre strategiile de reglare emoțională folosite adesea și decizia morală. Cercetările au sugerat că oamenii pot avea influență asupra emoțiilor lor, pot exercita un anumit control uzând de o paletă variată de strategii și că pot decide ce emoții să aibă și să exprime în comportament (Gross, 1998). Pe de altă parte, există studii care au arătat legătura dintre strategiile de reglare emoțională și judecata morală, anume că emoțiile negative, precum furia, dezgustul sau disprețul prezente în situațiile dilematice din punct de vedere moral, conduc de regulă la decizii deontologice (Szekely & Miu, 2015b; Zhao et al., 2016) sau pot lua forma deliberărilor prelungite, atunci când este folosită recadrarea cognitivă (Feinberg et al., 2012).

Cel de-al patrulea capitol este dedicat cercetării originale: patru studii majore și trei derivate, efectuate pe eșantioane compuse din subiecți căsătoriți, provenind din relații diferite (N= 2535 persoane) și cu o experiență semnificativă în relația maritală (având medii cuprinse între 10 și 16 ani de căsătorie). Cel de-al cincilea capitol este dedicat conturării concluziilor principale ale cercetării, sublinierii contribuțiilor aduse de studiile proprii în ceea ce privește aspectele teoretice, metodologice, empirice și al implicațiilor practice.

Studii empirice. Obiective generale

Lucrarea de față a avut drept scop principal investigarea factorilor de ordin moral ai infidelității în relația maritală și, în paralel, a opusului său – fidelitatea. O astfel de cercetare, pe de o parte, complexă ca și perspectivă, pe de altă parte, delicată prin natura sa, a impus din start o atenție aparte în ceea ce privește metodologia utilizată. Prin urmare, după un studiu asupra instrumentelor existente în literatura de specialitate, am decis că primul obiectiv al

demersului este construirea pe populația românească a propriului instrument care să măsoare predispoziția indivizilor spre infidelitate și pe care să-l folosim în toate etapele ulterioare. Un al doilea obiectiv important al nostru a fost să evaluăm dinamica proceselor cognitive de raționalizare morală a infidelității ca și mediator între factorii frecvent asociați cu infidelitatea în trecut, pe de o parte, și această predispoziție a subiecților spre infidelitate, pe de altă parte. În scopul acestei analize, s-a impus ca și pas premergător, construirea propriei scale de raționalizare morală a infidelității, în locul folosirii unui instrument general al mecanismelor de dezangajare morală. În felul acesta, am dorit să subliniem care sunt cele mai frecvente astfel de mecanisme atunci când vine vorba de infidelitatea maritală. În fine, ca ultimă etapă a cercetării de față, am dorit să investigăm rolul principiilor morale în motivarea intrinsecă a subiecților pentru păstrarea fidelității în cuplu și capacitatea lor de a prezice predispoziția spre infidelitate, în asociere cu emoțiile morale și strategiile de reglare emoțională.

Studiul 1. Scala predilecției spre Infidelitate: dezvoltare și proprietăți psihometrice

Scopul acestui studiu a fost construirea unui instrument care să măsoare *predispoziția spre infidelitate* a persoanelor aflate într-o relație maritală, pe baza celor mai frecvente motivații pe care studiile anterioare le-au adus în atenție pentru acest comportament (Drigotas et al., 1999), anume: *motivele sexuale, satisfacția emoțională, contextul social, norme-atitudini, ostilitate-răzbunare*. Un prim argument pentru acest demers a constat în faptul că studiile anterioare care au analizat motivația din spatele comportamentului infidel au fost realizate în manieră retrospectivă, cercetătorii focusându-se pe explicațiile post-hoc pentru infidelitate, ceea ce ar putea reflecta, mai degrabă, prejudecăți ale participanților și încercări de reconstruire a trecutului. Un al doilea argument a fost faptul că instrumentele similare, existente deja, sunt dezvoltate pe eșantioane alcătuite din subiecți foarte tineri (de regulă studenți), cu experiență minimă sau deloc în ceea ce privește dinamica de cuplu. Nu în ultimul rând, am dorit depășirea abordării directe a unui subiect atât de delicat, prin aserțiuni explicite despre implicarea emoțională și fizică a subiecților, dar și semnificația acesteia pentru sine și relația lor, prin abordarea predispoziției spre infidelitate în contexte specifice.

Ipoteza principală a acestui studiu a fost că instrumentul nou creat, perfect fiabil și valid, va prezice într-o proporție semnificativă comportamentul infidel propriu-zis, iar în același timp se va asocia negativ cu identitatea morală.

Un număr de 618 persoane heterosexuale căsătorite au participat la cele două etape de studiu, cu scopul dezvoltării și verificării structurii factoriale și a validității scalei. Vârsta lor a fost cuprinsă între 24 și 62 de ani și au înregistrat o medie a relației lor de peste 10 ani. Pentru fiecare din cele cinci categorii de motivații au fost dezvoltate un număr de cinci aserțiuni, astfel că analiza exploratorie din primul studiu a fost efectuată pentru un număr de 25 de itemi. Rezultatele inițiale au indicat o soluție cu un singur factor, însumând un număr de 21 de itemi. Măsura Keiser-Meyer-Olkin (KMO) a adecvării eșantionării (0,966) și testul lui Bartlett ($p < 0,001$) au susținut caracterul potrivit al analizei factoriale pe datele noastre. Factorul reținut a reprezentat, de asemenea, mai mult de jumătate (59,66%) din varianța datelor, iar coeficientul de consistență internă Alpha Cronbach al scalei (0,96) a indicat o fiabilitate excelentă. Analiza confirmatorie a fost efectuată în cea de-a doua etapă, concomitent cu mai multe instrumente ce au măsurat înclinația spre infidelitate, infidelitatea propriu-zisă anterioară, identitatea morală, moralitatea fundamentată pe autoritatea divină și utilitarismul. Modelul final a fost obținut după ce am eliminat progresiv 11 itemi nepotriviți, acesta indicând o adecvare bună: $\chi^2 (35) = 96.33$, $p < 0.001$, GFI = 0.938 (cu valoarea AGFI = 0.90), CFI = 0.96, RMSEA = 0.07 [95% CI: 0,06; 0,09], în conformitate cu valorile optime pentru CFA (Kline, 1998). Validitatea de construct, de criteriu și cea incrementală au fost verificate prin analizele corelaționale și de regresie cu celelalte variabile amintite mai sus, alături de factorii socio-demografici.

Scala obținută este o scală unidimensională, compusă din zece itemi, făcând-o astfel o probă ușor de administrat în scopul cercetării sau practicii psihoterapeutice. Rezultatele noastre au indicat o viziune asupra infidelității ca sistem de uniune în care elementele individuale se împletesc cu cele relaționale și contextuale. Acest aspect ne permite să înțelegem că diferitele motivații ale infidelității, analizate retrospectiv în studiile anterioare, nu mai funcționează ca factori independenți atunci când dorim să le evidențiem în manieră prospectivă. Corelațiile puternice cu conceptele morale au indicat, de asemenea, în acest prim studiu, natura imorală a infidelității.

Studiul 2. Raționalizarea morală a infidelității

Scopul celui de-al doilea demers a fost de a dezvolta și de a examina proprietățile psihometrice ale unei scale concepute să măsoare strategiile prin care persoanele își justifică

relațiile extraconjugale – *scala raționalizării morale a infidelității*. Ea a fost construită pe așteptarea că oamenii își raționalizează comportamentele potențiale infidele prin anumite strategii comune, care funcționează ca forme de legitimare disponibile din punct de vedere cognitiv chiar dacă comportamentul este recunoscut ca fiind greșit. Această abordare personalizează și măsoară, în contextul relațiilor extraconjugale, mecanismele de dezangajare morală propuse de Bandura și colegii (1996), pentru a surprinde strategiile cognitive folosite de parteneri în scopul auto-exonerării față de comportamentele infidele : *justificarea morală, etichetarea eufemistică, comparația avantajoasă, deplasarea sau difuzarea responsabilității, ignorarea sau minimizarea consecințelor, atribuirea vinei, dezumanizarea*.

Primele trei implică interpretarea cognitivă a comportamentului condamnabil într-un mod care crește acceptabilitatea morală a acestuia (Bandura, 1986). De exemplu, infidelii își pot justifica relația extraconjugală prin nevoia de variabilitate sexuală sau nevoia de a împărtăși emoții, în timp ce limbajul curativ al etichetării eufemistice poate concepe un episod de infidelitate ca „lărgirea orizontului”. Următoarele trei mecanisme de dezangajare morală (deplasarea responsabilității, difuzarea responsabilității și minimizarea consecințelor) apar atunci când indivizii ascund sau distorsionează sursa sau efectele acțiunilor dăunătoare (Bandura, 1986). Prevalența mare a infidelității poate convinge mulți oameni că este un fenomen atât de comun încât i se poate întâmpla oricui; astfel, natura larg împărtășită a acestui comportament l-ar putea redefini ca mai puțin imoral. În plus, natura secretă a relațiilor extraconjugale îi poate ajuta pe partenerii infideli să submineze și, astfel, să denatureze consecințele grave ale propriei lor conduite. Setul final de practici de dezangajare, atribuirea vinovăției și dezumanizarea, redefinește victimele actelor dăunătoare ca meritând răul pe care îl suferă. De exemplu, învinovățirea partenerului pentru calitatea proastă a relației, pentru distanțarea fizică prelungită a acestuia, ostilitatea sau alte vătămări sunt rațiunile cel mai des invocate de infideli atunci când își motivează aventurile cu un alt partener din afara relației (Fincham & May, 2017; Barta & Kiene, 2005).

Obiectivele urmărite în această etapă au fost de a evidenția strategiile de detașare morală specifice infidelității, de a construi un instrument propriu și specific ce avea să fie utilizat în a treia etapă a demersului de cercetare, nu în ultimul rând, de a sublinia caracterul imoral al comportamentului infidel. În plus, ne-am propus să testăm ipoteza conform căreia această tendință psihologică de a justifica infidelitatea favorizează tendințe comportamentale mai puternice față de actele de infidelitate. Conform acestei ipoteze, mulți parteneri infideli ar putea folosi aceste strategii cognitive care au drept rezultat prezentarea într-o perspectivă

nevinovată. Acest lucru ar contribui la înțelegerea paradoxului ratelor ridicate de infidelitate, în ciuda efectelor negative semnificative ale acestui comportament și a atitudinilor critice larg răspândite față de acesta.

Șase sute nouă participanți, persoane aflate la prima căsătorie, au compus cele două eșantioane ale celor două studii din această etapă. Vârsta lor a fost cuprinsă între 19 și 71 de ani, iar durata relației lor a avut în medie aproximativ 11 ani. În conformitate cu mecanismele de dezangajare morală descrise de Teoria Social Cognitivă (Bandura, 1986), un set inițial de 32 de itemi a fost generat pentru a operaționaliza fiecare dintre cele opt mecanisme în domeniul infidelității, cu patru itemi pentru fiecare strategie, folosind ca inspirație metodologia utilizată pentru a dezvolta o scală în aceeași zonă psihologică a dezactivării morale, anume Scala Civic Moral Disengagement (Caprara et al., 2009). Fiecare afirmație s-a referit la infidelitatea conjugală, etichetată ca atare sau sinonimă (de exemplu, „a avea o relație extraconjugală”, „înșelăciune”, etc.) și a inclus o legitimare a comportamentului, care este specifică unei anumite strategii de dezangajare. Conținutul acestor legitimări, adică elementul specific invocat ca argument moral, a fost în concordanță cu cele mai frecvente motivații relevate de cercetările în acest domeniu.

Analizele preliminare din prima etapă ne-au condus la eliminarea a nouă itemi. Pentru restul de 23 de itemi, măsura Keiser-Meyer-Olkin (KMO) a adecvării eșantionării (.952) și testul lui Bartlett ($p < .001$) au susținut caracterul adecvat al analizei factoriale pe datele noastre. Cinci factori au apărut ca având o valoare eigenvalue peste 1; mai mult decât atât, analiza graficului, cât și Analiza Paralelă (PA; Glorfeld, 1995) au sugerat că această soluție ar fi mai potrivită. Prin urmare, cei cinci factori care au fost reținuți pentru interpretare (reprezentând 62.94% din varianța datelor) au fost : difuzarea responsabilității ($\alpha = .87$), atribuirea vinei ($\alpha = .84$), comparația avantajoasă ($\alpha = .72$), justificarea morală ($\alpha = .85$) și minimizarea consecințelor ($\alpha = .89$).

Analiza confirmatorie din al doilea studiu a fost efectuată alături de alte analize cu scopul verificării calităților psihometrice ale scalei, dar și ale validării ipotezei. Prin urmare au fost utilizate mai multe instrumente, precum CMD (Caprara et al., 2009), scala înclinației spre infidelitate (Jones et al., 2011), scala infidelității (Drigotas et al., 1999), chestionarul identității morale (Black & Reynolds, 2016), scala utilitarismului (Baron et al., 2015) și versiunea scurtă a scalei ce măsoară dezirabilitatea socială (Strahan & Gerbasi, 1972).

Rezultatele inițiale nu au indicat un model stabil pe datele prezentate, opt itemi având o covarianță reziduală mare cu itemi din alți factori, ceea ce a sugerat că aceștia aveau

încărcătură în mai mulți factori. În consecință, am renunțat progresiv la aceștia, iar modelul final care a rezultat din aceste modificări a avut o potrivire bună: $\chi^2(220) = 125,8, p < .001$, CFI = .98, GFI = .938, AGFI = .90 și RMSEA = .04 [CI .03; .06]. Structura factorială cu cei cinci factori relevați în etapa anterioară s-a dovedit a fi perfect validă și fiabilă, obținând astfel un instrument cu 15 itemi (trei itemi în fiecare factor) cu o consistență internă foarte bună (între 0,75 și 0,84). Corelațiile semnificative cu variabilele incluse în studiu au indicat validitatea de construct și de criteriu a scalei.

Studiul 3. Triada întunecată, satisfacția maritală și predispoziția spre infidelitate. Rolul mediator al mecanismelor de raționalizare morală a infidelității

Al treilea studiu a avut drept scop investigarea relațiilor dintre trăsăturile întunecate ale personalității și satisfacția conjugală, pe de o parte, și predispoziția spre infidelitate, pe de altă parte, precum și rolul mediator al tendinței de a folosi strategiile de raționalizare morală pentru a justifica infidelitatea în aceste relații. Cercetările existente în literatura de specialitate au asociat frecvent infidelitatea cu trăsăturile de personalitate în general, iar cu cele întunecate (psihopatia, narcisismul și machiavelismul) în mod particular, dar, și mai frecvent, cu satisfacția relațională. În al doilea rând, studiul anterior a avut drept scop evidențierea mecanismelor cognitive ce dezactivează procesele de autoreglare morală și, prin care, infidelii pot diminua imoralitatea percepută a comportamentului în care s-au angajat sau își propun să se angajeze. Înclinația de a utiliza aceste strategii de raționalizare morală, în asociere cu identitatea morală, dar și cu intenția de a comite infidelitate în viitor, ar putea indica faptul că dezangajarea morală a comportamentului infidel este o parte importantă a dinamicii psihologice prin care factorii asociați ai infidelității, evidențiați de cercetările anterioare, ar afecta tendința individului de a se angaja în astfel de comportamente.

Triada întunecată (DT) reunește trei trăsături de personalitate legate, dar diferite conceptual, și anume, machiavelismul, narcisismul și psihopatia (Paulhus & Williams, 2002). Toate aceste trăsături sunt strâns legate de desconsiderarea sau încălcarea normelor sociale, conducând de cele mai multe ori la tot felul de abateri în termeni de mințit, înșelat, furt sau manipularea altora (Lyons, 2019). Totodată aceste trăsături de personalitate au fost frecvent studiate în ceea ce privește comportamentul lor în relațiile intime, iar ideea centrală care reiese din marea majoritate a studiilor întreprinse este că DT se asociază cu relațiile de scurtă

durată, relațiile ocazionale și cu probabilitatea foarte crescută a comportamentelor disfuncționale în relațiile romantice.

Pe lângă personalitatea partenerilor, factorii relaționali tind să fie strâns legați de infidelitate. În special, satisfacția relațională diminuată a fost indicată ca un factor important al comportamentului infidel (Dzara, 2010; Hall & Fincham, 2009; Prevet & Amato, 2004). Relațiile extraconjugale, ca o consecință a lipsei de angajament față de relația primară, sunt strâns legate de satisfacția relațională mai scăzută, alături de alți factori precum comunicarea negativă între parteneri sau agresivitatea (Allen et al., 2008; Maddox Shaw et al., 2013). S-a constatat că atât nemulțumirea sexuală, cât și cea emoțională creează premisele infidelității, atât pentru bărbați, cât și pentru femei (Omarzu et al., 2012; Shackelford et al., 2008). Mai mult, nemulțumirea relațională nu este legată doar de comportamentul infidel efectiv, ci constituie și o justificare frecvent invocată de partenerii care au comis astfel de fapte.

La acest studiu au participat 241 de participanți aflați la prima căsătorie, cu vârste cuprinse între 20 și 65 de ani și cu o durată medie a căsătoriei de 11 ani. Alături de cele două instrumente proprii, dezvoltate în etapele anterioare (Lişman & Holamn, 2021; 2022), am utilizat chestionarul triadei întunecate (Short Dark Triad, Jones & Paulhus, 2014) și indicele de satisfacție în cuplu-16 (Funk & Rogge, 2007). Cu scopul testării ipotezei a fost efectuată o analiză de cale în AMOS. Rezultatele au indicat o potrivire bună a modelului pe datele utilizate ($\chi^2 = 4,37$; $df = 3$; $p = 0,22$; SRMR = 0,04; CFI = 0,99; TLI = 0,99; NFI = 0,99; RMSEA = .04 (PClose = .45) arătând că psihopatia, narcisismul și satisfacția conjugală au efecte semnificative asupra dezangajării morale a infidelității, iar aceasta din urmă are un efect semnificativ asupra înclinației către infidelitate. În plus, efectele indirecte ale dezangajării morale în relațiile dintre narcisism, psihopatie și satisfacție conjugală, pe de o parte, și înclinația către infidelitate, pe de altă parte, au apărut ca semnificative în analizele noastre. Mai mult, rezultatele au sugerat că narcisismul își exercită efectul asupra înclinației către aceste comportamente numai prin această cale indirectă de dezactivare morală a infidelității, deoarece efectele sale directe asupra acestei predispoziții au reieșit ca ne semnificative. Pe de altă parte, am constatat că psihopatia și satisfacția conjugală au efecte directe semnificative asupra înclinației către infidelitate, în paralel cu efectele mediate de dezangajarea morală. În schimb, a treia trăsătură întunecată, și anume, machiavelismul, a apărut ca nefiind legată nici de dezangajarea morală, nici de înclinația către infidelitate.

Studiul 4. Rațiuni morale pentru fidelitate. Legătura cu emoțiile morale și strategiile de reglare emoțională

Cu o evidențiere empirică solidă a caracterului imoral al infidelității, ne-am propus în cea de-a patra etapă să studiem opusul comportamentului infidel, anume fidelitatea într-o relație maritală, ca și emblemă a comportamentului moral. Principala ipoteză propusă spre verificare este fundamentarea morală a fidelității prin perspectiva celor cinci valori morale universale propuse de Teoria Fundamentelor Morale (Haidt & Graham, 2007), anume: *grija și preocuparea pentru celălalt, corectitudinea în relații, loialitatea, respectul pentru autoritate, puritatea/deceța în gânduri sau comportament*. Alte două obiective secundare au fost de a verifica relația dintre aceste perspective și emoțiile morale față de infidelitate (furie, dispreț, dezgust, compasiune), cunoscut fiind rolul acestora în decizia sau alegerea morală, și de a urmări asocierile dintre fundamentele morale ale fidelității vs. predispoziția spre infidelitate și strategiile de reglare emoțională prin recadrare cognitivă și suprimare expresivă.

Relația monogamă de lungă durată este indicată de unii autori ca un model „sănătos” în ceea ce privește strategiile de găsire a unui partener, atunci când vine vorba de relații bazate pe angajament, iar opusul său, relația non-monogamă ar presupune consecințe emoționale distructive (Barker & Langdrige, 2010). Pe de altă parte, sunt voci care susțin cu tărie că firea umană este făcută doar pentru relații de scurtă durată (Ryan & Jethá, 2010), iar acest lucru nu înseamnă neapărat promiscuitate, la fel cum nici relația de lungă durată nu presupune automat monogamie socială și sexuală (Fisher, 2016). Studiile precedente au indicat faptul că ceea ce îi împiedică pe oameni să înșele sunt două motive principale: beneficiile de care au parte în relația curentă și costurile semnificative ale unei relații extra-diadice (Apostolou & Panayiotou, 2019). Însă aceste concluzii sugerează mai degrabă că motivația cea mai puternică a partenerilor de a rămâne fideli pare a fi una predominant extrinsecă.

Am considerat că fundamentele descrise de MFT pot constitui rațiuni solide în calculul pentru păstrarea fidelității de către partenerii unei relații maritale, funcționând ca o motivație intrinsecă, ca un crez însușit, așteptându-ne ca aceste fundamente morale pentru fidelitate să coreleze negativ cu predilecția spre infidelitate. Deși legătura MFT cu comportamentul infidel nu se regăsește în literatura de specialitate anterioară, studiile noastre precedente au relevat legătura infidelității cu moralitatea, în special cu sinele moral și integritatea morală (Lişman & Holman, 2021; 2022).

Graham și colaboratorii (2013), în argumentarea validității pragmatice a pluralismului MFT, subliniază că preocuparea pentru starea de bine a celuilalt își are ca declanșator suferința celuilalt, originară în suferința sugarului percepută de către mamă. Acest fundament moral provoacă compasiunea față de o terță persoană percepută ca aflată într-o stare de vulnerabilitate ori furie la adresa făptașului, iar virtuțile asociate sunt bunătatea, protejarea celuilalt, indiferent de formă. În cazul relației de căsătorie, dorința de a nu-și răni partenerul este unul dintre motivele principale invocate de subiecți ce îi împiedică să fie infideli (Apostolou & Panayiotou, 2019; Emmers-Sommer et al., 2010). Fundamentul corectitudinii este declanșat de actul înșelăciunii, sub orice formă s-ar afla acesta. Dar cu atât mai mult în relația maritală, cei doi parteneri își vor dori să fie tratați corect de către celălalt, să aibă aceleași oportunități, șanse ori acces la aceleași resurse. Loialitatea față de grupul de apartenență îi face pe indivizi să se simtă mult mai în siguranță sau mai mândri atâta timp cât aparțin unei comunități, națiuni sau orice formă de grup coeziv, iar loialitatea față de partenerul marital sau familia extinsă ar putea fi o motivație extrem de puternică pentru a păstra fidelitatea în relație. Respectul pentru autoritate, în care se regăsește motivația morală pentru ierarhie (Rai & Fiske, 2011), ar putea fi tradusă în relația maritală drept respect pentru tradiția căsătoriei sau regulile familiei ori etniei respective, ceea ce s-ar asocia cu mândria de a aparține unei comunități, de a avea un statut (în cazul de față cel marital). În fine, puritatea sau decența în comportament și gânduri îi motivează pe oameni să nu comită acte ce ar atrage dezgustul, respingerea. Printre comportamentele ce încălcă acest principiu, s-au numărat adesea în istorie actele sexuale deviate, precum incestul, adulterul, homosexualitatea etc. A fi motivat, așadar, de fundamentul purității, înseamnă pentru partenerii unei relații de căsătorie să nu comită înșelăciune de tip sexual, ceea ce ar atrage respingerea și dezgustul. Alături de cele cinci fundamente morale, ne-am propus măsurarea unei dimensiuni suplimentare: sentimentul de apartenență trăit de cei doi parteneri unul față de celălalt. Această dimensiune își are argumentul în angajamentul exclusivității pe care cei doi și-l însușesc din momentul uniunii, într-o viziune comună împărtășită.

În cele două studii din această etapă a cercetării au participat 1067 de subiecți căsătoriți, având vârste cuprinse între 19 și 77 de ani, și o medie a duratei relației lor de 16 ani. Pentru fiecare din cele șase dimensiuni propuse am formulat câte cinci aserțiuni, după modelul MFQ, construit de Graham și colaboratorii săi (2011). Analiza exploratorie efectuată pe cei 30 de itemi a condus la eliminarea unuia singur, ce forma un factor. Pentru cei 29 de itemi rămași am refăcut analiza factorială, obținând același indice KMO (.950) și testul lui Bartlett semnificativ ($p < .001$). Numărul de factori extrași a fost de patru, cu valoarea Eigenvalue mai

mare de 1, care, alături de analiza graficului, au susținut acest model ca fiind cel mai potrivit. Prin urmare, cei patru factori, reprezentând rațiunile morale pentru fidelitate (MRF), au fost păstrați pentru interpretare, ei explicând 55.99% din varianța datelor și având un coeficient alpha Cronbach excelent (.93).

Primul factor a explicat 38.99% din varianța datelor și a cuprins itemi din sfera respectului față de autoritate, în general, și a respectului pentru autoritatea divină. Am regăsit în structura sa o motivație a persoanelor pentru o viață trăită cinstit, respectul față de virtuți, față de reguli. Prin urmare am denumit acest factor *Respect pentru reguli și tradiții* ($\alpha=.90$). Cel de-al doilea factor a explicat o proporție de 7.67% din varianța datelor și a întrunit itemii ce au fost dezvoltați pentru argumentul apartenenței unuia celuilalt, respectiv *Respectul pentru parteneriat* ($\alpha=.82$). Al treilea factor a reunit itemi concepuți pentru dimensiunea *Loialitate față de partener* ($\alpha=.85$), iar acesta a explicat o proporție de 5.21% din varianța datelor. În fine, ultimul factor, a fost alcătuit din aserțiuni dezvoltate pentru dimensiunea puritate/decență și grija față de celălalt, el explicând 4.11% din varianța datelor. Prin urmare, l-am denumit *Decență în comportament în scopul protejării partenerului* ($\alpha=.81$). Validitatea de construct și cea convergentă a fost verificat prin analizele corelaționale cu chestionarul similar ce măsoară fundamentele morale și cu emoțiile morale.

Cel de-al doilea studiu, conceput să verifice structura factorială, prin analiză confirmatorie, a indicat în final că modelul își păstrează structura, suferind modificări în conținut și în ordinea cu care factorii apar ca fiind relevanți. Astfel, după eliminarea progresivă a nouă itemi, modelul final cu 20 de itemi a demonstrat o adecvare bună pe toți indicii de potrivire considerați: $\chi^2(164) = 532,78$, $p < 0,001$, AGFI = 0,90, CFI = 0,93, SRMR = .047, RMSEA = 0,07 [95% CI 0,063; 0,076]. Așadar, respectul pentru reguli și tradiții, loialitatea față de partener, respectul pentru parteneriat și decența în comportament în scopul protejării partenerului au reprezentat motivația intrinsecă a subiecților pentru promovarea fidelității în cuplul marital. Aceste motivații morale s-au asociat pozitiv cu emoțiile morale și cu recadrarea cognitivă, în timp ce suprimarea expresivă a corelat cu predispoziția spre infidelitate. Factorii din structura MRF au capacitatea de a prezice această înclinație spre infidelitate, dincolo de factorii demografici, cei mai puternici predictorii fiind loialitatea pentru partener și respectul pentru parteneriat, acel sentiment al celor doi că aparțin unul altuia. În ceea ce privește diferențele de gen, și în această etapă, ca în toate celelalte, participanții de sex masculin s-au dovedit a fi mai predispuși spre comportamentul infidel.

III. Concluzii

Lucrarea de față are meritul de a aduce câteva contribuții semnificative asupra conceptului studiat, din punct de vedere teoretic, empiric, metodologic și al implicațiilor practice. Infidelitatea a reprezentat de-a lungul anilor o temă de interes în zona psihologiei de cuplu și familie, atât pentru cercetători, cât și pentru practicieni. De cele mai multe ori descoperirea unui episod de infidelitate a fost și este tratată ca o abatere gravă, în care avem de o parte un vinovat, iar de cealaltă parte o victimă, una care trebuie judecată și pedepsită, iar alta ajutată să-și revină. Însă scopul lucrării noastre de față a fost să depășim, printre altele, această dihotomie bine-rău, vinovat-victimă, și să înțelegem, dincolo de multitudinea de factori implicați din spatele infidelității, fenomenul. Deși traumatizant, acesta apare ca fiind și firesc, iar dincolo de avalanșa de consecințe negative, poate fi privit ca un moment de cotitură în evoluția și dezvoltarea personală sau a relației.

Contribuții teoretice

Lucrarea de față are meritul de a fi propus noi cadre teoretice prin care să putem analiza, evalua, înțelege conceptul de infidelitate. Dacă cercetările anterioare au adus în atenție cel mai frecvent perspectiva evoluționistă (Apostolou, 2021; Buss & Schmitt, 1993; Trivers, 2017) și Modelul Investirii (Rusbult, 1980; Drigotas et al., 1999), iar, pe alocuri, teoria atașamentului (Bowlby, 1979), studiile prezente au investigat comportamentul infidel și opusul său, fidelitatea, prin prisma psihologiei moralității. Noile repere de analiză au fost reprezentate în principal de Teoria Social-Cognitivă (Bandura, 1986, 1999) și de Teoria Fundamentelor Morale (Haidt & Joseph, 2004; Haidt & Graham, 2007). Aceste două perspective aduc în atenție principalele elemente de noutate pentru literatura de specialitate, anume: mecanismele de raționalizare morală ale infidelității ca și comportament imoral, subliniind rolul proceselor cognitive în această dinamică, iar, pe de altă parte, rolul valorilor morale ce funcționează ca motivație intrinsecă în promovarea fidelității în relația maritală.

Secundar acestor abordări principale, perspectiva morală s-a întregit și mai mult prin elementele clarificatoare aduse și de alte teorii: Modelul Sinelui (Blasi, 1983; 2005), ce vorbește despre individul care are în centrul auto-definirii sale preocupările morale sau Teoria Poruncii Divine (Sinnott-Armstrong, 2009), care vorbește despre moralitatea fundamentată pe autoritatea divină. Am putut sublinia, astfel, că nu doar satisfacția relațională sau anumite trăsături de personalitate pot contribui la o rată mai scăzută a

infidelității, ci și o identitate morală înaltă, însumând un set de norme și valori morale ce pot conferi unei persoane un grad ridicat de integritate morală.

Modelul social intuiționist (Haidt, 2001) a adus în atenție rolul pe care îl joacă emoțiile în judecata și decizia morală. Infidelitatea, dar și opusul acesteia ca emblemă a comportamentului moral, au fost explicate și înțelese, în premieră, în asocieră cu emoțiile morale, precum furia, disprețul, dezgustul sau compasiunea.

Contribuții metodologice

Studiile noastre au condus la dezvoltarea a două scale cu calități psihometrice dovedite, construite pe populație cu experiență semnificativă în relația de cuplu: Scala Predilecției spre Infidelitate (Lișman & Holman, 2021) și Scala Raționalizării Morale a Infidelității (Lișman & Holman, 2022). Cu primul chestionar, nu doar că am dorit să măsurăm printr-un instrument propriu predispoziția spre infidelitate, ci am uzat în formularea aserțiunilor de o taxonomie complexă a factorilor care ar putea predispuce spre actul de infidelitate, depășind, totodată neajunsurile legate de eșantioanele formate dint tineri cu experiență foarte mică în relația de cuplu. Am luat în calcul, așadar toate categoriile de motive pe care studiile anterioare le indicaseră în analize retrospective drept motivație spre infidelitate (Omarzu et al. 2012; Glass & Wright, 1992; Barta & Kiene, 2005): dorința de conectare emoțională sau lipsa acesteia în relație, nevoile sexuale, ostilitatea sau alt rău perceput din partea partenerului, contextul favorabil ce creează numeroase oportunități și, nu în ultimul rând, atitudinile permissive regăsite la nivel de societate.

Cu al doilea nou instrument creat am identificat strategiile de justificare morală cele mai frecvente de care uzează infidelii pentru a-și explica comportamentul și pentru a-i conferi un caracter acceptabil. Mai mult decât să uzăm de o scală de măsurare a strategiilor de dezangajare morală a comportamentelor neetice în general (Caprara et al., 2009; Moore et al., 2012), am dorit crearea unui instrument propriu, specific infidelității, având astfel prilejul să evidențiem care sunt strategiile tipice acestui comportament. Cinci astfel de mecanisme s-au conturat: difuzarea responsabilității, atribuirea vinei, comparația avantajoasă, justificarea morală și minimizarea consecințelor.

Contribuții empirice

Una dintre primele contribuții a fost o evidențiere empirică a infidelității ca și comportament imoral, prin asocierile negative cu concepte importante vizate de psihologia

moralității: identitatea morală, moralitatea fundamentată pe autoritatea divină și procesele cognitive de raționalizare morală. În al doilea rând, am evidențiat rolul proceselor cognitive în explicarea predilecției spre infidelitate a persoanelor căsătorite și o nuanțare mai rafinată a principalilor predictorii ai predispoziției spre infidelitate. Satisfacția relațională și psihopatia au reieșit ca fiind cei mai puternici predictorii, apoi, secundar, narcisismul doar ca efect indirect.

Cel de-al treilea studiu (Lişman & Holman, 2023) a avut meritul de a indica, printr-o analiză mult mai complexă, dinamica cognitivă utilizată de subiecți în a-și justifica abaterea de la norma exclusivității emoționale și/sau sexuale. În același timp a contribuit la explicarea discrepanței majore dintre atitudini și consecințe negative legate de fenomen, pe de o parte, și prevalența foarte crescută a sa, pe de altă parte, aspect ce nu a mai fost punctat până în momentul de față. Niciun studiu anterior nu a indicat, în afara factorilor individuali sau relaționali ori contextuali, vreun mecanism justificator prin care persoanele își rezolvă această disonanță.

Alte contribuții ale cercetării noastre sunt date de faptul că genul rămâne o variabilă ce se asociază semnificativ cu infidelitatea, bărbații fiind mult mai predispuși spre acest comportament, dar și spre a raționaliza mai mult decât femeile, în timp ce vârsta sau durata căsniciei nu s-au dovedit a fi variabile care să potențeze comportamentul infidel sau mecanismele cognitive de detașare morală.

Nu în ultimul rând am evidențiat natura morală a fidelității, susținută de principii și valori fundamentale universale care funcționează ca motivație intrinsecă pentru persoanele căsătorite. Ceea ce îi face pe oameni să o valorizeze și să o păstreze sunt: respectul pentru reguli și tradiții, loialitatea față de partener, sentimentul că aparțin unul celuilalt (că sunt făcuți unul pentru celălalt) și decența în comportament cu scopul protejării partenerului. De asemenea, rezultatele noastre au indicat aportul emoțiilor morale în formarea de judecăți și decizii, când vine vorba de promovarea fidelității, consecutiv cu asocierea strategiei de recadrare cognitivă ca potențând comportamentul moral.

Limite și implicații practice

Cercetarea prezentă este caracterizată de câteva limite, însă care nu afectează însemnătatea rezultatelor obținute. În primul rând, trebuie menționat că au fost utilizate chestionare cu auto-raportare, ceea ce limtează acuratețea rezultatelor, conștienți fiind de tendința de a oferi răspunsuri dezirabile social din partea participanților. Tematica fiind una

extrem de sensibilă și analizată în asociere cu moralitatea, este de așteptat ca sinceritatea subiecților să nu fi fost una totală, cu atât mai mult cu cât cercetările anterioare au subliniat că datele oferite sunt subraportate în ceea ce privește prevalența infidelității. Studiile efectuate nu au urmărit cuantificarea episodului de infidelitate din viața participanților, ci mai degrabă evaluarea percepției lor asupra fenomenului, ceea ce, după părerea noastră, diminuează efectul biasat al raportării.

În al doilea rând, puterea de generalizare a datelor trebuie să țină cont de specificul cultural și de tipul de relație pe care s-au efectuat studiile. Scopul nostru a fost de a surprinde aspecte specifice relației maritale, pe cultura românească, prin urmare nu putem extinde rezultatele obținute la nivelul altor contexte sociale și nici nu putem avea certitudinea că aceste date se aplică și altor tipuri de relații. Dificultatea de a cuantifica infidelitatea prezentă, ne-a condus la evaluarea celei trecute, printr-un chestionar specific, cu scopul de a evalua gradul validității instrumentelor nou create. Acest aspect trebuie notat drept o limitare pentru validitatea predictivă.

În ceea ce privește implicațiile practice pe care le pot avea rezultatele prezente, acestea sunt incontestabil valoroase. În primul rând ele au adresabilitate largă, oferind informații extrem de utile subiecților implicați în relații romantice, fie ele consensuale sau maritale, cuplului interesat de a-și spori șansele ca relația să dureze pe termen lung și să evite aspectele problematice, terapeuților ce se adresează cuplului și familiei. Primul studiu oferă nu doar un chestionar util în cercetare, el oferă o perspectivă asupra rațiunilor ce i-ar predispune pe cei aflați într-o relație la infidelitate. Cunoscute fiind cauzele ce ar determina o persoană să caute o relație extradiadică, ar putea comuta focusul intervenției terapeutice pe aspectele sensibile cu care se confruntă un cuplu sau pe factorii ce ar putea proteja relația.

Când vine vorba despre strategiile de justificare – mecanismele cognitive de raționalizare morală – acestea pot oferi o serie de informații despre diverse aspecte ale relației sau despre atitudinile ori personalitatea celui care s-a implicat într-un astfel de episod. Atribuind vina asupra partenerului poate releva aspecte problematice care țin de relația dintre cei doi și faptul că acest comportament poate fi rezultatul contribuției ambilor parteneri. Justificarea morală prin beneficiile câștigate de relația alternativă poate indica nevoile nesatisfăcute de relația primară și dorințele care nu și-au găsit împlinire aici. Pe de altă parte, minimizând consecințele sau difuzând responsabilitatea ne-ar putea indica aspecte psihologice ale personalității infidelului, care nu-și asumă un comportament ilicit sau nu vede răul produs

partenerului, fie din cauza unei confuzii în ceea ce privește gradul de libertate pe care și-l poate asuma, fie dintr-o lipsă de empatie ori a unui caracter mai puțin integru. În orice caz, aceste strategii folosite pot indica mai amănunțit natura problemei și cum anume poate reacționa partenerul trădat sau cum poate interveni un terapeut.

Punând în balanță aportul factorilor ce contribuie la apariția infidelității, cunoașterea celor mai puternici predictorii ar putea fi extrem de folositor pentru cei care urmeză consilierea premaritală sau își doresc să prevină un asemenea episod. Acest lucru sugerează importanța unei bune cunoașteri a partenerului înaintea unui angajament, dar și necesitatea de a lucra cu sine și cu partenerul de relație pentru a menține un grad sporit de satisfacție în cuplu. Mai mult decât atât, dincolo de factori asociați și mecanisme cognitive utilizate, lucrarea de față subliniază câteva considerente importante de ordin moral, care nu doar că pot preveni infidelitatea, ci constituie o fundamentare solidă pentru fidelitatea într-o relație.

Un alt rezultat cu valențe practice deosebite pe care lucrarea de față îl indică este rolul strategiilor de reglare emoțională. Cercetarea a relevat faptul că infidelitatea se asociază cu strategia de reglare prin suprimare expresivă, ceea ce poate conduce la alte strategii de coping negative și la un mod de viață lipsit de autenticitate, caracterizat de incongruență între simțăminte și comportament. În cadrul unui demers terapeutic de recuperare după descoperirea unei infidelități, acest aspect poate fi reconsiderat, partenerii putând fi învățați să dezvolte alte strategii de reglare pozitive care să susțină un mod de viață autentic. Așa, de pildă, este recadrarea cognitivă, care poate ajuta la depășirea momentelor dificile, resemnificându-le mental și atribuindu-le noi valențe. Aceasta poate reprezenta o resursă valoroasă pe care cei doi parteneri ai unui cuplu o pot utiliza ca strategie de cultivare a relației pe termen lung.

Ca și concluzie generală, teza are meritul de a sublinia, atât în interes de cercetare, cât și al practicii, rolul dinamicii cognitive și al factorilor de ordin moral în predilecția spre infidelitate dar și spre opusul acesteia. Aceste două mari dimensiuni pot constitui direcții pentru cercetările viitoare, analizând calitativ, de pildă, rolul proceselor cognitive și al factorilor morali, lângă care pot fi explorate și alte strategii de coping cognitiv-comportamental sau de reglare emoțională ori alți factori conecși, precum empatia. De asemenea, aceste variabile ar putea fi investigate din punct de vedere al valențelor practice în diferite studii de caz și demersuri terapeutice.

În lumina rezultatelor obținute, fidelitatea se conturează ca o decizie deontologică, motivată de valorizarea unor principii morale însușite. Cu toate acestea, predispoziția spre infidelitate nu se asociază cu utilitarismul, cu tendința de a decide pe baza unui calcul privind un beneficiu în ansamblu mai mare sau pe termen lung. Rolul emoțiilor morale se dovedește a fi foarte important alături de principiile morale, prin inducerea unor atitudini specifice care pot preîntâmpina un episod sau o relație de infidelitate, alături de strategiile de reglare emoțională pozitivă. În absența valorilor morale sau a integrității morale, mecanismele de dezangajare morală vor interveni diminuând caracterul imoral al infidelității și făcându-l perfect justificabil.

Referințe bibliografice (selecție)

Allen, E. S., Rhoades, G. K., Stanley, S. M., Markman, H. J., Williams, T., Melton, J., & Clements, M. L. (2008). Premarital precursors of marital infidelity. *Family process*, 47(2), 243-259.

Apostolou, M., & Panayiotou, R. (2019). The reasons that prevent people from cheating on their partners: An evolutionary account of the propensity not to cheat. *Personality and Individual Differences*, 146, 34-40

Apostolou, M. (2021). Plurality in mating: Exploring the occurrence and contingencies of mating strategies. *Personality and Individual Differences*, 175, 110689

Aquino, K., & Reed II, A. (2002). The self-importance of moral identity. *Journal of personality and social psychology*, 83(6), 1423.

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action*. Englewood Cliffs, NJ, 23-28.

Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and social psychology review*, 3(3), 193-209.

Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., & Pastorelli, C. (1996). Mechanisms of moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of personality and social psychology*, 71(2), 364.

- Barker, M., & Langdridge, D. (2010). Whatever happened to non-monogamies? Critical reflections on recent research and theory. *Sexualities*, 13(6), 748-772.
- Baron, J., Scott, S., Fincher, K., & Metz, S. E. (2015). Why does the Cognitive Reflection Test (sometimes) predict utilitarian moral judgment (and other things)?. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 4(3), 265-284.
- Barta, W. D., & Kiene, S. M. (2005). Motivations for infidelity in heterosexual dating couples: The roles of gender, personality differences, and sociosexual orientation. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(3), 339-360.
- Bird, M. H., Butler, M. H., & Fife, S. T. (2007). The process of couple healing following infidelity: A qualitative study. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 6(4), 1-25.
- Blasi, A. (1983). Moral cognition and moral action: A theoretical perspective. *Developmental review*, 3(2), 178-210.
- Blasi, A. (2005). Moral character: A psychological approach.
- Black, J. E., & Reynolds, W. M. (2016). Development, reliability, and validity of the Moral Identity Questionnaire. *Personality and Individual Differences*, 97, 120-129.
- Brake, M. (2013). *The Sociology of Youth Culture and Youth Subcultures (Routledge Revivals): Sex and Drugs and Rock'n'Roll?*. Routledge.
- Buss, D. M., & Schmitt, D. P. (1993). Sexual strategies theory: an evolutionary perspective on human mating. *Psychological review*, 100(2), 204.
- Caprara, G. V., Fida, R., Vecchione, M., Tramontano, C., & Barbaranelli, C. (2009). Assessing civic moral disengagement: Dimensionality and construct validity. *Personality and individual differences*, 47(5), 504-509.
- Conroy, A. A. (2014). Marital infidelity and intimate partner violence in rural Malawi: A dyadic investigation. *Archives of sexual behavior*, 43(7), 1303-1314.
- Conroy, A. A., McKenna, S. A., Comfort, M. L., Darbes, L. A., Tan, J. Y., & Mkandawire, J. (2018). Marital infidelity, food insecurity, and couple instability: A web of challenges for dyadic coordination around antiretroviral therapy. *Social Science & Medicine*, 214, 110-117.
- DeMaris, A. (2013). Burning the candle at both ends: Extramarital sex as a precursor of marital disruption. *Journal of family issues*, 34(11), 1474-1499.

- Drigotas, S. M., Safstrom, C. A., & Gentilia, T. (1999). An investment model prediction of dating infidelity. *Journal of personality and social psychology*, 77(3), 509.
- Duncombe, J., & Marsden, D. (2004). Affairs and children. In J. Duncombe, K. Harrison, G. Allen, & D. Marsden (Eds.), *The state of affairs: Explorations in infidelity and commitment* (pp. 187–201). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum
- Dzara, K. (2010). Assessing the effect of marital sexuality on marital disruption. *Social Science Research*, 39(5), 715-724.
- Emmers-Sommer, T. M., Warber, K., & Halford, J. (2010). Reasons for (non) engagement in infidelity. *Marriage & Family Review*, 46(6-7), 420-444.
- Feinberg, M., Willer, R., Antonenko, O., & John, O. P. (2012). Liberating reason from the passions: Overriding intuitionist moral judgments through emotion reappraisal. *Psychological science*, 23(7), 788-795.
- Fife, S. T., Weeks, G. R., & Gambescia, N. (2008). Treating infidelity: An integrative approach. *The Family Journal*, 16(4), 316-323.
- Fincham, F. D., & May, R. W. (2017). Infidelity in romantic relationships. *Current opinion in psychology*, 13, 70-74.
- Fisher, H. (2016). *Anatomy of love: A natural history of mating, marriage, and why we stray (completely revised and updated with a new introduction)*. WW Norton & Company.
- Funk, J. L., & Rogge, R. D. (2007). Testing the ruler with item response theory: increasing precision of measurement for relationship satisfaction with the Couples Satisfaction Index. *Journal of family psychology*, 21(4), 572.
- Glass, S. P., & Wright, T. L. (1992). Justifications for extramarital relationships: The association between attitudes, behaviors, and gender. *Journal of sex Research*, 29(3), 361-387.
- Glorfeld, L. W. (1995). An improvement on Horn's parallel analysis methodology for selecting the correct number of factors to retain. *Educational and psychological measurement*, 55(3), 377-393.
- Graham, J., Nosek, B. A., Haidt, J., Iyer, R., Koleva, S., & Ditto, P. H. (2011). Mapping the moral domain. *Journal of personality and social psychology*, 101(2), 366.

- Graham, J., Haidt, J., Koleva, S., Motyl, M., Iyer, R., Wojcik, S. P., & Ditto, P. H. (2013). Moral foundations theory: The pragmatic validity of moral pluralism. In *Advances in experimental social psychology* (Vol. 47, pp. 55-130). Academic Press.
- Greeley, A. (1994). Marital infidelity. *Society*, 31(4), 9-13.
- Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of general psychology*, 2(3), 271-299.
- Haidt, J. (2001). The emotional dog and its rational tail: a social intuitionist approach to moral judgment. *Psychological review*, 108(4), 814.
- Haidt, J., & Joseph, C. (2004). Intuitive ethics: How innately prepared intuitions generate culturally variable virtues. *Daedalus*, 133(4), 55-66.
- Haidt, J., & Graham, J. (2007). When morality opposes justice: Conservatives have moral intuitions that liberals may not recognize. *Social justice research*, 20(1), 98-116.
- Hall, J. H., & Fincham, F. D. (2009). Psychological distress: Precursor or consequence of dating infidelity?. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35(2), 143-159.
- Havlicek, J., Husarova, B., Rezacova, V., & Klapilova, K. (2011). Correlates of extra-dyadic sex in Czech heterosexual couples: Does sexual behavior of parents matter?. *Archives of Sexual Behavior*, 40(6), 1153-1163.
- Horberg, E. J., Oveis, C., & Keltner, D. (2011). Emotions as moral amplifiers: An appraisal tendency approach to the influences of distinct emotions upon moral judgment. *Emotion Review*, 3(3), 237-244.
- Jones, D. N., Olderbak, S. G., Figueredo, A. J., Fischer, T. D., Davis, C. M., Yarber, W. L., & Davis, S. L. (2011). Handbook of sexuality-related measures. *The intentions towards infidelity scale 3.*, 251-253.
- Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2014). Introducing the short dark triad (SD3) a brief measure of dark personality traits. *Assessment*, 21(1), 28-41.
- Josephs, L. (2018). *The dynamics of infidelity: Applying relationship science to psychotherapy practice*. American Psychological Association.
- Kampowski, S. (2015). A promise to keep: Which bond, whose fidelity. *Nova et Vetera, English Edition*, 13(2), 489-514.

- Kline, R. B. (1998). Structural equation modeling. *New York: Guilford*.
- Lapsley, D. K., & Lasky, B. (2001). Prototypic moral character. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 1(4), 345-363.
- Leeker, O., & Carlozzi, A. (2014). Effects of sex, sexual orientation, infidelity expectations, and love on distress related to emotional and sexual infidelity. *Journal of marital and family therapy*, 40(1), 68-91.
- Lişman, C. G., & Holman, A. C. (2021). Cheating under the Circumstances in Marital Relationships: The Development and Examination of the Propensity towards Infidelity Scale. *Social Sciences*, 10(10), 392.
- Lişman, C., Holman, A. (2022). Innocent Cheaters: A New Scale Measuring the Moral Disengagement of Marital Infidelity. *Studia Psychologica*, 64(2), 214-227. 0039-3320. DOI: <https://doi.org/10.31577/sp.2022.02.849>
- Lişman, C. G., & Holman, A. C. (2023). Dark, dissatisfied and disengaged: Propensity towards marital infidelity, the dark triad, marital satisfaction and the mediating role of moral disengagement. *Psihologija*, (00), 3-3. <https://doi.org/10.2298/PSI220410003L>
- Lyons, M. (2019). *The dark triad of personality: Narcissism, machiavellianism, and psychopathy in everyday life*. Academic Press.
- Maddox Shaw, A. M., Rhoades, G. K., Allen, E. S., Stanley, S. M., & Markman, H. J. (2013). Predictors of extradyadic sexual involvement in unmarried opposite-sex relationships. *Journal of sex research*, 50(6), 598-610.
- Miller, M. L., & Schlenker, B. R. (2011). Integrity and identity: Moral identity differences and preferred interpersonal reactions. *European Journal of Personality*, 25(1), 2-15.
- Moore, C., Detert, J. R., Klebe Treviño, L., Baker, V. L., & Mayer, D. M. (2012). Why employees do bad things: Moral disengagement and unethical organizational behavior. *Personnel Psychology*, 65(1), 1-48.
- Omarzu, J., Miller, A. N., Schultz, C., & Timmerman, A. (2012). Motivations and emotional consequences related to engaging in extramarital relationships. *International Journal of Sexual Health*, 24(2), 154-162.

- Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of research in personality*, 36(6), 556-563.
- Previti, D., & Amato, P. R. (2004). Is infidelity a cause or a consequence of poor marital quality?. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21(2), 217-230.
- Rai, T. S., & Fiske, A. P. (2011). Moral psychology is relationship regulation: moral motives for unity, hierarchy, equality, and proportionality. *Psychological review*, 118(1), 57.
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of experimental social psychology*, 16(2), 172-186.
- Ryan, C., & Jethá, C. (2010). *Sex at dawn: The prehistoric origins of modern sexuality*. Harper Collins.
- Schlenker, B. R. (2008). Integrity and character: Implications of principled and expedient ethical ideologies. *Journal of social and clinical psychology*, 27(10), 1078.
- Shackelford, T. K., Besser, A., & Goetz, A. T. (2008). Personality, marital satisfaction, and probability of marital infidelity. *Individual differences research*, 6(1).
- Sinnott-Armstrong, W. (2009). *Morality without god?*. OUP USA.
- Snyder, D. K., Baucom, D. H., & Gordon, K. C. (2007). Treating infidelity: An integrative approach to resolving trauma and promoting forgiveness. In *Infidelity* (pp. 99-125). Routledge.
- Stieglitz, J., Gurven, M., Kaplan, H., & Winking, J. (2012). Infidelity, jealousy, and wife abuse among Tsimane forager–farmers: testing evolutionary hypotheses of marital conflict. *Evolution and human behavior*, 33(5), 438-448.
- Strahan, R., & Gerbasi, K. C. (1972). Short, homogeneous versions of the Marlow-Crowne social desirability scale. *Journal of clinical psychology*, 28(2), 191-193.
- Szekely, R. D., & Miu, A. C. (2015). Bridging cognition and emotion in moral decision making: Role of emotion regulation. *Handbook on emotion regulation: Processes, cognitive effects and social consequences*, 199-216.
- Trivers, R. L. (2017). Parental investment and sexual selection. In *Sexual selection and the descent of man* (pp. 136-179). Routledge.

van Hooff, J. (2017). An everyday affair: Deciphering the sociological significance of women's attitudes towards infidelity. *The Sociological Review*, 65(4), 850-864.

Vangelisti, A. L., & Gerstenberger, M. (2004). In J. Duncombe, K. Harrison, G. Allan, & D. Marsden. *The state of affairs: Explorations in infidelity and commitment*, 59-78.

Weiser, D. A., & Weigel, D. J. (2017). Exploring intergenerational patterns of infidelity. *Personal Relationships*, 24(4), 933-952.

Zhao, J., Harris, M., & Vigo, R. (2016). Anxiety and moral judgment: The shared deontological tendency of the behavioral inhibition system and the unique utilitarian tendency of trait anxiety. *Personality and Individual Differences*, 95, 29-33.